

Úvod

Stretnutie a rozhovor Ježiša so ženou zo Samárie patrí medzi významné epizódy Jánovho evanjelia¹, nakoľko umožňuje vstúpiť do Kristovej identity a jeho poslania. Text je významný aj preto, že predstavuje Ježišov pobyt mimo Judey a jeho činnosť v Samárii. Aj keď sa hlavnou postavou v epizóde môže zdať žena zo Samárie, pohľad autora Jánovho evanjelia je kristologický a predstavuje základnú tému, ktorou je objavenie skutočnej Ježišovej identity, prístup ľudí k viere a následne misijný aspekt.

Cieľom tejto štúdie je poukázať na dôležitosť a význam interkulturálnych kontaktov na základe skúmania stretnutia a rozhovoru Ježiša so ženou zo Samárie (Jn 4,1-42) v jeho kontexte, objaviť teologické posolstvo a aplikovať ho na súčasnosť. Výskum sa predovšetkým opiera o skúmanie Ježišovho stretnutia so ženou zo Samárie (Jn 4,1-42) v kontexte stretnutí. Snahou je predstavenie interkulturálnych prvkov (geografických, etnických, náboženských) v texte, ktoré slúžia nielen na zdôraznenie prítomnosti interkulturality, ale predovšetkým na zdôraznenie efektívnosti interkulturálnych kontaktov nesúcich v sebe teologický zámer – univerzalizmus spásy.

1. Kontext

Perikopa Jánovho evanjelia (Jn 4,1-42) je umiestnená do geografického, kultúrneho, náboženského a chronologického kontextu a je súčasťou tzv. „Knihy znamení“ (Jn 1-12). Text je tiež súčasťou veľkej literárnej sekcie, ktorá sa začína Jn 2,1 a končí Jn 4,54 vedie z Kány Galilejskej do Kány Galilejskej. V sérii „znamení“ dialógov a stretnutí Ježiš zjavuje svoju identitu, Božiu „slávu“ (porov. Jn 2,11) a dar spásy pre všetkých ľudí. Adresáti Ježišovho zjavenia nie sú len Židia, ale aj Samaritáni, kráľovský úradník, pohania, jedným slovom „svet“ alebo všetci ľudia (porov. Jn 4,42).²

Text je rozsiahly, obsahuje stretnutie Ježiša so Samaritánkou a tvorí ucelený celok (Jn 4,5-42), ktorý je charakteristický Ježišovým príchodom a odchodom: na začiatku do Samárie (Jn 4, 5), na konci z nej odchádza a vstupuje do Galiley (porov. Jn 4,42-43).

Stretnutie Ježiša so ženou zo Samárie predstavuje prvé interkulturálne stretnutie mimo Judey – v Samárii; a mohlo by byť definované aj ako „stretnutie medzi stretnutiami“. Už samotný kontext naznačuje, že v rozhovoroch, ktoré Ježiš vedie, sa objavujú tri osoby

---

¹ Významné štúdie o tomto texte porov. DE LA POTTERIE, I.: Adorare il Padre nello Spirito e nella verità. In: *PSV* 3 (1981), s.140-155; ZEVINI, G.: Gesù di fronte ai Samaritani, In: *PSV* 27 (1993), s. 151-166; BORI, P. C. (ed.): *In Spirito e verità. Letture di Gv 4,23-24* (Epifania della Parola 6), EDB : Bologna 1996.

² Porov. MOSETTO, F.: Gesù in Samaria. In: GHIBERTI, G. E col.: *Opera giovannea 7*. Elledici : Torino 2003, s. 185.

predstavujúce tri rozdielne kultúry, náboženské vyznania: *Nikodém*, žid z Judey, učiteľ Izraela, predstaviteľ židovského ľudu (Jn 3,1-21); *žena zo Samárie*, predstaviteľka samaritánskeho ľudu (Jn 4,1-42) a *kráľovský úradník* z Kafarnauma predstavujúci svet nežidov (Jn 4, 43-54).³

Stretnutiu Ježiša so ženou zo Samárie predchádza stretnutie Ježiša s Nikodémom (Jn 3, 1-21), farizejom, predstaviteľom židov, a stretnutie, ktoré nasleduje, je stretnutím Ježiša s kráľovským úradníkom, pravdepodobne pohanom (Jn 4,43-54).

Témy, ktoré spájajú perikopu (Jn 4,1-42) s predchádzajúcou (Jn 3, 1-21) a nasledujúcou (Jn 4,43-54), sú objavovanie skutočnej Ježišovej identity, jeho sebazjavovanie – ako darcu pravého večného života, cesty viery, univerzálneho poslania.

1.1 Stretnutie a rozhovor Ježiša s Nikodémom (Jn 3,1-21)

Ježiš sa cez veľkonočné sviatky nachádza v Jeruzaleme, kde stretáva Nikodéma, váženého predstaviteľa Židov, učiteľa Izraela (Jn 3,10), ktorý predstavuje židovský ľud a ortodoxné židovstvo. Má ušľachtilý pôvod a je nábožensky vzdelaný. Zdá sa, že Nikodém nie je veľmi odvážny, pretože ide k Ježišovi v noci (Jn 3,2). Iniciatíva je teda zo strany Nikodéma: je to on, ktorý príde k Ježišovi a je to on, ktorý hovorí prvý, aj keď protagonistom je Ježiš, pretože on vedie rozhovor a je aj predmetom rozhovoru. Nikodém neprichádza k Ježišovi s otázkou, ale s hotovým záverom, ktorý je jeho a ostatných židov: „*Vieme*“ (porov. Jn 3,2). Nie je mužom hľadania, on už vie, on si je istý. Snáď aj v tejto jeho istote sa nachádza jeden z dôvodov nepochopenia skutočnej Ježišovej identity. Samotné Ježišove znamenia však nestačia na pochopenie jeho identity (porov. Jn 2,23). Znamenia môžu postačiť na to, aby pomohli pochopiť, že Ježiš je učiteľ a jeho poslanie pochádza od Boha, ale nedokážu zmeniť tradičný obraz o Mesiášovi, nedokážu doviest' osobu k pochopeniu skutočnej Ježišovej identity. Nikodém vyslovuje pravdivé veci o Ježišovi: je učiteľ, ktorý prišiel od Boha, Boh je s ním (porov. Jn 3,2), čo Ježiš neodmieta, ale týmto vyjadrením Nikodém zostane uzavretý v tradičnom židovskom teologickom vnímaní minulosti. Nikodém neodmieta Ježiša, ale ako predstaviteľ ortodoxného židovstva je disponovaný považovať ho za proroka a nie je schopný nechať sa prekvapiť jeho neočakávanou novosťou. Pre Nikodéma teda Ježiš zostáva len prorokom a učiteľom (porov. Jn 3,2), prináleží k židovskému ľudu a nie je nositeľom zjavenia, ktorý dokáže prekonať obvyklé vnímania Boha.⁴

³ Porov. DE LA POTTERIE, I.: *Gesù e i Samaritani*. In: DE LA POTTERIE, I.: *Studi di cristologia Giovannea*. Marietti : Genova 1992, s. 69.

⁴ Porov. MAGGIONI, B.: *La brocca dimenticata*. VeP : Milano 1992, s. 34- 35.

Stretnutie a rozhovor medzi dvoma učiteľmi Izraela (Nikodém a Ježiš), medzi identickými kultúrami, etnikami, náboženstvami, predstavuje monokulturálne stretnutie, ktoré u Nikodéma neprineslo objavenie skutočnej Ježišovej identity. Nakoľko Nikodém sa nechcel vzdať minulých židovských tradícií, nevyhnutných znamení pre prijatie niečoho nového, efektom a výsledkom tohto stretnutia a rozhovoru bola Nikodémova nekompletná viera. Výsledok stretnutia teda nebol plodný.

1.2. Stretnutie Ježiša s kráľovským úradníkom (Jn 4,43-54)

Kontext dotvára stretnutie a rozhovor Ježiša s kráľovským úradníkom v Galilei (Jn 4,43-54), ktoré nasleduje za stretnutím Ježiša so ženou zo Samárie.

Po epizóde, ktorá sa uskutočnila v Samárii (Jn 4,1-42), Ježiš mení miesto svojej činnosti a presunie sa do Galiley, kde na rozdiel od Judey zažije prijatie (Jn 4,43-45). Do Kány Galilejskej, v ktorej Ježiš urobil prvý zázrak (premenil vodu na víno), je umiestnené stretnutie Ježiša s istým kráľovským úradníkom – otcom chorého syna. Meno kráľovského úradníka nie je známe, pravdepodobne bol Riman, pohan a úradník Herodesa Antipasa. Iniciátorom tohto stretnutia a rozhovoru bol kráľovský úradník, keďže to bol on, kto prišiel za Ježišom z Kafarnauma. Nakoľko bol fascinovaný Ježišovými znameniami a zázrakmi, priblížil sa k Ježišovi s prosbou o záchranu a uzdravenie svojho zomierajúceho syna (porov. Jn 4,47). Kráľovský úradník hovorí k Ježišovi nepriamou rečou; nepriamy štýl chce zdôrazniť, že skutočným iniciátorom rozhovoru je Ježiš. Ježiš vyslovuje slová, ktoré sú zdanlivo tvrdé (porov. Jn 4,48), keďže je už unavený z neustáleho žiadania „znamení“ pre vieru. Avšak zo strany otca zomierajúceho syna nie sú Ježišove slová vnímané ako tvrdé, pretože nevyjadrujú odmietnutie prosby, a preto kráľovský úradník opakuje prosbu, avšak tento raz priamo: „*Pane, pod', kým mi dieťa neumrie*“ (Jn 4,49). Ježiš ponúka strohú výzvu: „*Chod', tvoj syn žije*“ (Jn 4,50). Úradník prijme toto Ježišovo slovo, uverí *jeho slovám*, nie znameniam ako židia, nepovie nič a ide. Keď kráľovský úradník počul Ježišove slová „*Tvoj syn žije*“, uskutočnil kvalitatívny skok, hneď prijal slová bez toho, že by sa snažil pochopiť spôsob uskutočnenia – uzdravenia.

V skutočnosti kráľovský úradník uveril Ježišovým slovám bez toho, že by videl niečo konkrétne, čo by mohlo podržať jeho vieru.

Všetko sa udialo tak, ako keby kráľovský úradník poznal v Ježišovi niekoho, komu je možné dôverovať. Zakúsil, že môže Ježišovi dôverovať, pretože implicitne pochopil, že Ježiš úplne dôveruje Otcovi a snaží sa uskutočňovať to, čo chce Otec (porov. Jn 4,34).⁵

Správanie kráľovského úradníka predstavuje model viery, pretože uveril skôr, ako videl znamenie – zázrak uzdravenia svojho syna. Po návrate domov, keď kráľovský úradník videl zázrak uzdravenia svojho syna, sa jeho viera len prehĺbila.

Stretnutie a rozhovor Ježiša – učiteľa Izraela s kráľovským úradníkom – pohanom predstavuje interkulturálne stretnutie, ktoré prinieslo zo strany kráľovského úradníka ovocie prijatia Ježiša a autority jeho slova.

Výsledkom tohto stretnutia a rozhovoru je otvorenosť kráľovského úradníka a viera v Ježišovu osobu na základe jeho slov (vyjadrujúcich a dávajúcich život) a nie znamení, ako to bolo v židovskom svete. Výsledok stretnutia bol teda plodný.

2. Členenie textu

Vnútorne členenie textu (Jn 4,1-42) so zmenou scény, prichádzajúcimi a odchádzajúcimi osobami, poukazuje na rôzne stretnutia s rôznymi rozhovormi a rýchlym prechodom z jednej témy na druhú. Text obsahuje tri Ježišove stretnutia a rozhovory s rôznymi osobami. Text môžeme rozdeliť na 4 časti:

1. *Ježišova cesta z Judey do Galiley cez Samáriu (Jn 4,1-6),*
2. *Stretnutie a rozhovor Ježiša so ženou zo Samárie (Jn 4,7-26),*
3. *Stretnutie a rozhovor Ježiša s jeho učeníkmi (Jn 4,27-38),*
4. *Stretnutie Ježiša so Samaritánmi (Jn 4,39-42).*

Text Jn 4,1-42 je usporiadaný do troch stretnutí a rozhovorov Ježiša s rôznymi osobami s dôrazom na prítomnosť Ježiša, ktorý je na scéne stále prítomný. Ježiš postupne zjavuje seba samého osobám, s ktorými prichádza do kontaktu. Stretnutia sa uskutočňujú v Samárii, do ktorej Ježiš prišiel z Judey (porov. Jn 4,1-6).

Rozhovory sa rozvíjajú podľa literárnej schémy: striedanie *zjavenie sa Ježiša a nepochopenie* zo strany ľudí. Žena zo Samárie v rozhovore s Ježišom myslí výlučne na vodu z Jakubovej studne, zatiaľ čo Ježišovou snahou je, aby pochopila, že voda, ktorú jej sľubuje, je iná, je to živá voda, ktorá uhasí smäd navždy a ktorá vyviera v samotnom človeku pre večný život (Jn 4,7-15). V poslednej časti rozhovoru (Jn 4,20-26) žena myslí výlučne na problém, ktorý rozdeľuje Židov a Samaritánov, miesto skutočného kultu: treba sa klaňať

---

⁵ Porov. FARAHIAN, E.: *Una lettura dello scritto testimoniale. Il vangelo di Giovanni*. PUG : Roma 2002, s. 85-88.

Bohu na vrchu Garizim alebo v jeruzalemskom chráme? Ježiš jej zjavuje, že klaňanie sa Otcovi v mesiášskej dobe sa uskutočňuje v Duchu a v pravde.

Zdá sa, že aj v rozhovore Ježiša s učeníkmi sú učenici tí, ktorí nechápu. Vrátia sa z mesta a ich jedinou starosťou je, aby Ježiš jedol vo fyzickom zmysle slova. On im však odpovie, že skutočným jedlom je uskutočniť poslanie (porov. Jn 4,31-34). Nakoniec sa Ježiš odvoláva na slová učeníkov o mesiacoch, ktoré ich ešte delia od žatvy, čo je pre neho príležitosťou otvoriť novú perspektívu – mesiášsku žatvu, v ktorej žnec zozbiera všetko zrnó pre večný život (porov. Jn 4,35-38).⁶

Tretie stretnutie Ježiša so Samaritánmi sa stáva vrcholom zjavenia Ježišovej identity, pretože oni sa stávajú tými, ktorí ponúkajú kompletnú odpoveď na otázku tiahnucu sa celou scénou: „...*kto je ten, čo ti to hovorí?*...“ (porov. Jn 4,10).

Určítým spôsobom Ježiš je ten, ktorý sprevádza osoby: ženu zo Samárie, učeníkov a Samaritánov pri hľadaní pravdy, aby neboli uzavretí len do minulých náboženských tradičných kategórii, ale aby pozerali do budúcnosti a uvedomili si, že na svet prišla novosť, ktorá obnovuje všetko od základu.

---

⁶ Porov. DE LA POTTERIE, I.: Gesù e i Samaritani. In: DE LA POTTERIE, I.: *Studi di cristologia giovannea*. Marietti : Genova 1992, s. 69-70.